

CLIL metodining afzalliklari va kamchiliklari

*Meliqo'ziyeva Gulchehra Abdullajon qizi,
melikuzieva_gulchehra@umail.uz
o'qituvchi,
Farg'ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti*

Annatsiya. *Ushbu maqolada CLIL metodining ijobiy va salbiy taraflari yoritib beriladi. Bunda CLIL metodini talabalar aloqa sifatida o'rganish, til funksiyalari va shakllari, asosiy vazifalari va boshqa xususiyatlarini batafsil tushunishga, CLIL metodi orqali yangi metodlarni o'rganishga yordam beradi.*

Kalit so'zlar: *CLIL, kritik tahlil, integratsiya, baholash, Madaniyatlararo kompetensiya, tanqidiy fikrlash.*

Advantages and disadvantages of the CLIL method

*Melikuzieva Gulchehra,
melikuzieva_gulchehra@umail.uz
lecturer,
Fergana Medical Institute of Public Health*

Annotation. *This article will highlight the pros and cons of the CLIL method. In this, the study of the CLIL method as a communication by students helps to understand in detail the functions and forms of the language, its main tasks and other features, to learn new techniques through the CLIL method.*

Keywords: *CLIL, critical analysis, integration, evaluation, cross-cultural competence, critical thinking.*

Преимущества и недостатки метода CLIL

*Меликузиева Гулчехра Абдуллажон кизи,
melikuzieva_gulchehra@umail.uz
преподаватель,
Ферганский медицинский институт общественного здоровья*

Аннотация. *В этой статье будут рассмотрены плюсы и минусы метода CLIL. При этом метод CLIL помогает учащимся изучать как общение, детально понимать функции и формы языка, основные задачи и другие особенности, изучать новые методы с помощью метода CLIL.*

Ключевые слова: *CLIL, контекст, критический анализ, интеграция, оценка, межкультурная компетентность, критическое мышление.*

KIRISH. Mamlakatimizda kadrlar tayyorlash milliy dasturini bosqichma-bosqich va muvaffaqiyatli amalga oshirish ko'p jihatdan o'qituvchi faoliyati. uning kasbiy nufuzini oshirish bilan bog'liqdir. Shunday ekan, sog'lom va har tomonlama barkamol avlodni yetishtirish uzluksiz ta'lim tizimida mehnat qilayotgan pedagogning saviyasiga, tayyorgarligiga va fidoyiligiga, uning yosh avlodni o'qitish va tarbiyalash ishiga bo'lgan munosabatiga bog'liqdir. O'qituvchi jamiyatning ijtimoiy topshirig'ini bajaradi, har tomonlama yetuk mutaxassislarni tayyorlashda o'qituvchi muayyan ijtimoiy-siyosiy, pedagogik va shaxsiy talablarga javob berishi lozim. Shunday ekan, o'qituvchi mustaqillik g'oyasiga e'tiqodli, har tomonlama rivojlangan ilmiy tafakkurga ega,

kasbiga tegishli ma'lumoti bor, ya'ni o'z fanining chuqur bilimdoni, pedagogik muloqot ustasi, pedagogik-psixologik va uslubiy bilim hamda malakalarni egallagan bo'lishi hamda turli pedagogik vazifalarni tezda yechishi, vaziyatlarni sezishi, o'rganishi va baholay olishi kerak. U pedagogik ta'sir ko'rsatishning eng maqbul usul va vositalarini tanlay olish qobiliyatiga ham ega bo'lishi lozim.

Ilm-fan, texnika, ishlab chiqarish va texnologiya sohasining mavjud taraqqiyoti zamonaviy jamiyat qoyofasini belgilab bermoqda. Zamonaviy jamiyatning eng muhim xarakterli jihati uning barcha sohasida globallashuvning ko'zga tashlanayotganidir. Globallashuv o'z-o'zidan tezkor harakatlanish, zarur axborotlarni zudlik bilan qo'lga kiritish, qayta ishlash va amaliyotga samarali tadbiri qilishni taqozo etadi.

Bugungi shiddatli davr har bir insondan bolalik chog'idan boshlab qunt bilan o'qish, ilm va hunar o'rganishni talab etmoqda. Ana shu talab asosida mamlakatimizda o'ziga xos ta'lim tizimi yaratildi: "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun va "Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi" qabul qilindi. Ularda ta'limning boshqa sohalari qatori ona tili ta'limiga ham alohida o'rin ajratilgan.

Ma'lumki ta'lim jarayoni murakkab hisoblanadi. Xorijiy til darslaridayangi o'quv materialini prezentatsiya uning turli mashqlar orqali mashq qilinishi va turli nutqiy vaziyatlarga mos qo'llash orqali tegishli nutqiy ko'nikma va malakalar hosil qilish bosqichlarini o'z ichiga oladi. Talabalarning darsdagi faolligini oshirishda qator interfaol usullardan fodalanish mumkin.

Zamonaviy ko'nikmalar jumladan chet tillarini o'rganish va chet tillaridan foydalanishda bilish, tushunish, idrok etish, eslab qolishning muqobil va variativ usullarini aniqlash ta'lim samaradorligini oshirishning muhim omili hisoblanadi. Bugungi kunda zamonaviy ko'nikma va bilimlarni egallashda jahonning ilg'or va tajribadan o'tgan usullarini milliy o'qitish tizimiga joriy etsih ijobiy samara bermoqdi. Ta'lim beruvchi zamonaviy ko'nikmalarni o'rgatishda qanday usul yoki uslubda olib bormasin, sifat va natijaga xizmat qilishi zarur.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA. Innovatsion texnologiyalarning xorijiy til kompetensiyalarni o'qitishdagi ahamiyati katta. Xorijiy tillarni o'qitishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish darsni sifatli va qiziqarli bo'lishini ta'minlaydi. Innovatsion texnologiya ta'lim samaradorligini oshiruvchi omillardan foydalanish, turli pedagogic jarayonlarni loyihalash va amalda qo'llash orqali bilim egalashni takomillashtirish usullaridir. Uning asosiy maqsadi ta'lim jarayonida o'qituvchi va bilim oluvchi faoliyatga yangilik, o'gartirishlar kiritish bo'lib, interfaol metodlardan foydalanishni taqozo etadi. Interfaol usullar ta'lim jarayonida qatnashayotgan har bir bilim oluvchining faolligiga erkin va mustaqil fikr yuritishga asoslanadi. Bu usullardan foydalanganda bilim olish qiziqarli mashg'ulotga aylanadi. Interfaol usullar qo'llanilganda mustaqil ishlash ko'nikma va malakasi rivojlanadi.

Ta'lim texnologiyasi — bu texnologiyani ta'limga ijobiy tarzda integratsiyalash jarayoni bo'lib, u yanada xilma-xil ta'lim muhitini va o'quvchilarning texnologiyadan foydalanishni, shuningdek, umumiy topshiriqlarini o'rganish usulini ta'minlaydi. Shunga ko'ra, ta'lim texnologiyasining intellektual va texnik rivojlanishini tavsiflashning bir nechta alohida jihatlari mavjud:

- Ta'lim texnologiyasi o'rganishga ta'lim yondashuvlari nazariyasi va amaliyoti sifatida .
- Ta'lim texnologiyasi texnologik vositalar va ommaviy axborot vositalari sifatida, masalan, bilimlarni uzatish, uni rivojlantirish va almashishda yordam beradigan ommaviy onlayn kurslar.

Ta'lim texnologiyasining o'zi ta'lim predmeti sifatida; bunday kurslar "kompyuter tadqiqotlari" yoki "axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT)" deb nomlanishi mumkin

CLIL (Content and Language Integrated Learning) – bu til o'rganishni boshqa bir fan yoki kontent bilan birga olib borish metodidir. Bu metodik yondashuv, tilni o'rgatishda an'anaviy yondashuvlardan farqli o'laroq, tilni amaliy kontekstda o'rganishga imkon yaratadi. CLIL metodining asosiy maqsadi, talabalar tilni faqat grammatik va leksik qoidalarni o'rganish bilan cheklanmay, balki tilni boshqa fanlarni o'rganishda qo'llashni ham o'rganishdir.

Tabiiyki, CLILNI o'qitish yondashuviga nisbatan tanqidlar ham mavjud. Quyida ba'zi imtiyozlar va qiyinchiliklar bayon qilinadi. Tilni o'zlashtirish samaradorligini oshirish uchun tilni o'qitish sohasida doimiy ravishda yangi yondashuvlar ishlab chiqilmoqda. Kontent va tilni integratsiyalashgan o'rganish (CLIL) tushunchasi yaqinda katta qiziqish uyg'otgan shunday strategiyalardan biridir. CLIL o'quv fanlarini chet tilida o'qitish orqali til o'rganish va mavzu bilimlarini birlashtiradi. CLIL ingliz tilini chet Tili (EFL) sifatida qo'llab-quvvatlovchi keng ko'lamli afzalliklarni taklif etadi va yaxlit tilni rivojlantirish va akademik malakasini oshirishga qaratadi.

TAHLIL VA NATIJALAR. CLIL metodining asosiy afzalliklari quyidagilardan iborat:

1. Kontekstual o'rganish: Tilni kontekstda o'rganish orqali o'quvchilar tilni qanday ishlatilishini amalda ko'radilar. Bu, o'z navbatida, tilni yaxshiroq o'zlashtirish va tezroq o'rganishga yordam beradi.

2. Motivatsiya va qiziqish: O'quvchilarni qiziqtirgan mavzularni o'rganish, ularning motivatsiyasini oshiradi. Bu, til o'rganishga bo'lgan qiziqishni oshiradi va o'rganish jarayonini yanada samarali qiladi.

3. Kritik tahlil va muammoni hal qilish: CLIL metodikasi orqali o'quvchilarni muammolarni hal qilish va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Bu, ayniqsa, 21-asr malakalari uchun juda muhimdir.

4. Tilni ijtimoiy kontekstda o'rganish: Tilni amalda qo'llash orqali o'quvchilar ijtimoiy va madaniy kontekstni ham o'zlashtiradilar, bu esa ularning tilni yanada tabiiyroq va samaraliroq o'zlashtirishlariga yordam beradi.

5. Ko'nikmalarni integratsiya qilish: CLIL yordamida til o'rgatishda boshqa ko'nikmalarni (masalan, muammolarni hal qilish, yaratish va boshqalar) rivojlantirish imkoniyati mavjud. Bu, o'quvchilarga kengroq bilim va ko'nikmalarni olish imkonini beradi.

6. Tilni amaliyotda o'rganish. CLIL metodida tilni o'rganish faqat grammatikani va lug'atni yodlashdan iborat emas. O'quvchilar tilni haqiqiy, kontekstual vaziyatlarda, boshqa fanlar (masalan, matematika, biologiya, tarix) yordamida o'rganadilar. Bu esa tilni yanada samarali va mazmunli o'rganishga yordam beradi. O'quvchilar yangi tilni nafaqat nazariy jihatdan, balki uni amalda ishlatish orqali o'zlashtiradilar.

7. Motivatsiyaning oshishi. O'quvchilarga o'rganish uchun qiziqarli va dolzarb mavzularni (masalan, ilm-fan, texnologiya, san'at) taqdim etish motivatsiyani oshiradi. O'quvchilar o'rganish jarayonida yangi tilni bir vaqtning o'zida o'zlari uchun qiziqarli bo'lgan mavzuda qo'llashlari mumkin, bu esa ularga qo'shimcha rag'bat beradi.

8. Kognitiv rivojlanish va tanqidiy fikrlashning oshishi. CLIL metodida o'quvchilar til va fanlarni bir vaqtning o'zida o'rganadilar. Bu ikki tomonlama o'rganish jarayoni kognitiv rivojlanishni kuchaytiradi va mantiqiy fikrlash, muammolarni hal qilish, tahlil qilish kabi yuqori darajadagi intellektual ko'nikmalarni shakllantiradi. O'quvchilar nafaqat tilni, balki ilmiy va amaliy bilimlarni ham o'zlashtiradilar.

9. Madaniyatlararo kompetensiyaning rivojlanishi. CLIL metodida o'quvchilar turli madaniyatlar, tarixiy va geografik bilimlar bilan tanishadilar. Bu metodologiya o'quvchilarni global dunyoqarashga ega bo'lishga va madaniyatlararo farqlarni tushunishga yordam beradi. Til va fanlarni integratsiyalashgan holda o'rganish, o'quvchilarda madaniyatlararo kompetensiyalarni rivojlantiradi.

10. Til o'rganishning "tabiiy" usuli. CLIL metodida o'quvchilar tilni o'rganishda "tabiiy" usulga asoslanadilar. Ya'ni, ular yangi tilni fanlarni o'rganish jarayonida, tilning haqiqiy kontekstida o'zlashtiradilar. Bu usul tilni faqat muloqot vositasi sifatida ko'rishga yordam beradi, ya'ni til o'rganuvchilarning tilni tushunish va uni ishlatishdagi qobiliyatini oshiradi.

11. Tillar va fanlar bo'yicha ko'nikmalarni birgalikda rivojlantirish. CLIL nafaqat tilni o'rganishga, balki fanlarni o'rganishga ham e'tibor qaratadi. Bu metodologiya o'quvchilarga nafaqat til, balki fanlarni ham o'zlashtirish imkonini beradi. O'quvchilar tilni o'rganayotganda yangi fan bilimlarini ham o'zlashtiradilar, bu esa o'quvchilarning umumiy bilim darajasini oshiradi.

12. O'quvchilarda mustaqil o'rganish ko'nikmalarining shakllanishi.

CLIL metodologiyasida o'quvchilar ko'proq o'z-o'zini o'rganishga, tadqiqotlar va tahlil qilishga undaladi. Bu usul o'quvchilarda mustaqil fikrlash va o'rganish ko'nikmalarini rivojlantiradi, chunki o'quvchilar mavzularni chuqurroq o'rganishga majbur bo'ladilar.

13. Global kompetensiya va kommunikativ ko'nikmalarni oshirish.

CLIL metodologiyasi o'quvchilarni global dunyoga tayyorlaydi, chunki ular bir nechta tillar va madaniyatlar o'rtasida o'zaro aloqalar o'rnatadilar. Bu, o'z navbatida, o'quvchilarda xalqaro miqyosda muvaffaqiyatli bo'lish uchun zarur bo'lgan kommunikativ va global kompetensiyalarni oshiradi.

CLIL texnologiyasida yana bir ilgari surilayotgan g'oya passiv so'zlarni faollashtirish, ya'ni aktiv so'zlar qatoriga olib chiqishdir. Har bir foydalaniladigan so'z o'quvchi tilida passiv lug'at emas, aktiv lug'at holatida saqlanishi lozim. Aktiv so'zlar jamiyat a'zolari, so'zlovchi va tinglovchi nutqida tez-tez foydalaniladi hamda faol so'z sifatida barcha uchun tushunish va foydalanish xususiyatiga ega bo'ladi. Masalan, biz kundalik turmush tarzida til o'rganishda qancha ko'p ishlatadigan so'zlarimizni o'zga tildagi variantini, yozsak, muloqotda foydalansak, u til haqidagi bilimlarimiz oshib borishi bilan birgalikda o'rganish ko'nikmasi shakllanib boradi. CLIL texnologiyasi ham shu farazni ilgari suradi.

MUHOKAMA. O'qituvchilar va qaror qabul qiluvchilar CLIL metodining ushbu afzalliklarini to'g'ri anglab yetishlari va ularni o'z o'quv dasturlarida qo'llashlari muhimdir. Bu, o'z navbatida, o'quvchilarning til o'rganish jarayonini yanada samarali qilishga va ularni kelajakdagi muvaffaqiyatga tayyorlashga yordam beradi.

CLIL (Integrated Content and Language Learning) metodining ko'plab afzalliklari mavjud bo'lsa-da, ba'zi kamchiliklari yoki cheklovlar ham bor. Ularning ba'zilari quyidagilardan iborat:

1. Til bilimlari bo'yicha boshlang'ich daraja talabi: CLIL metodikasi ko'pincha yuqori darajadagi til bilimlarini talab qiladi, chunki o'quvchilar ma'lum bir kontentni o'zlashtirish uchun yuqori darajada til ko'nikmalariga ega bo'lishlari kerak. Bu boshlang'ich darajadagi til o'rganuvchilar uchun qiyin bo'lishi mumkin.

2. O'qituvchilar uchun qo'shimcha yuki: CLIL metodini muvaffaqiyatli qo'llash uchun o'qituvchilar ko'proq tayyorgarlik va qo'shimcha resurslarga muhtoj bo'lishi mumkin. Ular nafaqat tilni, balki mavzuni ham chuqur tushunishlari kerak, bu esa o'qituvchining yukini oshirishi mumkin.

3. O'quv materiallarining yordamchiligi: Ba'zi hollarda, CLIL uchun maxsus ishlab chiqilgan o'quv materiallarining mavjudligi cheklangan bo'lishi mumkin. O'qituvchilar uchun mos va sifatli materiallar topish qiyin bo'lishi mumkin.

4. O'quvchilar uchun qo'shimcha stress: Mavzuni o'rganish va tilni bir vaqtning o'zida o'zlashtirish o'quvchilar uchun stress va yukni oshirishi mumkin. Bu, ayniqsa, tilni yaxshi bilmaydigan yoki mavzu bilan tanish bo'lmagan o'quvchilar uchun qiyin bo'lishi mumkin.

5. Baholash va monitoring qiyinchiliklari: CLIL metodida baholash va monitoring jarayonlari an'anaviy metodlardan farq qiladi va bu jarayonlar murakkab bo'lishi mumkin. O'quvchilarning til va kontent bo'yicha yutuqlarini baholash uchun maxsus usullar va mezonlar ishlab chiqish zarur bo'ladi.

6. Integratsiya masalalari: Mavzu va tilni integratsiya qilish ba'zan qiyin bo'lishi mumkin, ayniqsa, agar o'quv dasturi yoki o'quv rejasi yetarlicha yaxshi ishlab chiqilmagan bo'lsa. Bu o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini samarali rivojlantirish uchun qo'shimcha rejalashtirish va moslashtirishni talab qiladi.

Bu muammolar va cheklovlarni CLIL metodini qo'llashda e'tiborga olish zarur. Biroq, to'g'ri rejalashtirish, o'qituvchilarni tayyorlash va resurslarni yaxshilash orqali bu qiyinchiliklarni yengib o'tish mumkin.

Fan va Madaniyatlararo kompetensiya

Madaniyatlararo kompetensiya tobora o'zaro bog'liq bo'lib borayotgan jamiyatda muhim ahamiyat kasb etdi. CLIL tufayli talabalar turli til va madaniy qarashlar bilan tanishadilar. Talabalar til bilan bog'liq madaniyat va aqliy jarayonlar to'g'risida bilimlarni undagi mavzularni o'rganish

orqali olishadi. Bunday tanishish madaniy farqlarni chuqurroq tushunishga yordam beradi va o'quvchilarning madaniyatlararo o'zaro munosabatlarda harakat qilish qobiliyatini oshiradi.

Madaniyatlararo kompetensiya Madaniyatlararo kompetensiya tobora o'zaro bog'liq bo'lib borayotgan jamiyatda muhim ahamiyat kasb etdi. CLIL tufayli talabalar turli til va madaniy qarashlar bilan tanishadilar. Talabalar til bilan bog'liq madaniyat va aqliy jarayonlar to'g'risida bilimlarni undagi mavzularni o'rganish orqali olishadi. Bunday tanishish madaniy farqlarni chuqurroq tushunishga yordam beradi va o'quvchilarning madaniyatlararo o'zaro munosabatlarda harakat qilish qobiliyatini oshiradi. Bundan tashqari, CLIL fanlararo aloqalarni rag'batlantiradi. Ingliz tilini o'rganuvchilar ko'plab fanlar bilan o'zaro aloqada bo'lganligi sababli, ular boshqa fanlardan olingan bilimlar qanday bog'liqligini tushunishni boshlaydilar. Ta'limga bunday yaxlit yondashuv bilim va ko'nikmalarni bir muhitdan ikkinchisiga o'tkazishni osonlashtiradi, dunyoni yanada to'liq va integratsiyalashgan tushunishga yordam beradi. 2006 yilda chop etilgan CLIL hisobotida Yevropa komissiyasi talabalarga til va madaniy kompetensiyalarini yaxshilashga va dunyoning samarali fuqarolari bo'lishga yordam beradigan ushbu yondashuvning muhimligini ta'kidladi.

Kognitiv foydalari va tanqidiy fikrlash

Oddiy tilni o'rgatishdan tashqari, CLIL uzoq muddatli o'rganish va akademik yutuqlar uchun zarur bo'lgan kognitiv qobiliyatlarni rivojlantiradi. Chet tilidagi kontent bilan o'zaro aloqada analitik qobiliyat, muammolarni hal qilish qobiliyati va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga yordam beradigan yuqori darajadagi fikrlash jarayonlari talab qilinadi. Olimlarning ma'lumotlariga ko'ra, CLIL-dan foydalanadigan talabalar ko'pincha kognitiv moslashuvchanlikni oshiradilar, chunki ular turli mavzular bo'yicha turli lingvistik va kognitiv talablarga moslasha oladilar. Talabalar ingliz tilidan foydalangan holda turli sohalaridagi qiyin tushunchalarga duch kelganda, ko'plab manbalardan olingan ma'lumotlarni dekodlashlari, tahlil qilishlari va sintez qilishlari kerak. Ushbu kognitiv o'zaro ta'sir orqali ular materialni chuqurroq tushunishadi, bu esa ularning bilim qobiliyatlarini yaxshilaydi. Mart (mart, 2002) shuni aniqladiki, CLIL mashg'ulotlari fanlararo bo'lganligi sababli, talabalar tanqidiy fikrlash va murakkab kognitiv qobiliyatlarni talab qiladigan vazifalarni yaxshiroq bajaradilar.

XULOSA. Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, CLIL metodi ta'lim jarayonini boyitadi, til va mazmun o'rtasidagi bog'lanishni kuchaytiradi. Biroq, uning samarali qo'llanishi uchun o'qituvchilar va ta'lim muassasalari tomonidan tayyorgarlik, resurslar va metodologiyalarga e'tibor berilishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Юрасова, Е. С., & Горбачева, Е. А. (2015). CLIL технология на уроках английского языка.
2. *Latin American Journal of Content and Language Integrated Learning (LACLIL)*. Universidad de La Sabana, Departamento de Lenguas y Culturas. Retrieved from <http://unisabana.academia.edu/LACLIL>
3. *International CLIL Research Journal*. University of Jyväskylä, Finland. Retrieved from <http://www.icrj.eu/>
4. CLIL замонавий ёндашув сифатида. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/clil-zamonaviy-yondashuv-sifatida>
5. Jurayeva, M. T. K. (2022). Some opinions about social forms in teaching German. *Oriental Renaissance: Innovative, Educational, Natural and Social Sciences*, 2(5-2), 372–376.
6. Mastura, J. (2023). Medicine of ancient Asian peoples. *European Journal of Interdisciplinary Research and Development*, 16, 405–411.
7. Жўраева, М. (2020). Немис тилини ўқитишда ижтимоий шакллардан фойдаланиш. *Science and Education*, 1(2), 520–526.
8. Mastura, J. (2023). Brief historical background of Latin. *O'zbekiston Fanlararo Innovatsiyalar va Ilmiy Tadqiqotlar Jurnali*, 2(20), 471–473.

9. Mastura, J. R. (2022). The use of social forms in improving the effectiveness of the lesson. *Eurasian Journal of Learning and Academic Teaching*, 9, 118–122.
10. Yo‘lchiyev, Q., & Meliqo‘ziyeva, G. (2023). Mark Tven asarlari va ularda nutq shakllarining qo‘llanilish uslubi. *Ekonomika i Sotsium*, (5-1)(108), 196–198.
11. Melikuzieva, G. (2024). The adventures of Tom Sawyer: Forms of monologic speech. *Best Journal of Innovation in Science, Research and Development*, 3(1), 673–677.
12. Meliqo‘ziyeva, G. A. Q. (2022). “Tom Soyarning sarguzashtlari” romanida monologik nutq shakllari. *Oriental Renaissance: Innovative, Educational, Natural and Social Sciences*, 2(10), 451–454.